

Nr 204.

Av herr Sandén och fru Sjöström-Bengtsson, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen, m. m.

I den nu föreliggande propositionen (nr 13) med förslag till lag om ändring i 18 och 25 kap. strafflagen m. m., som bl. a. innebär att homosexuella handlingar mellan personer som uppnått aderton års ålder i princip lämnas straffria, föreslås även ändrad lydelse av 22 § d) barnavårdslagen. Enligt den föreslagna lydelsen skall barnavårdsnämnd hava att vidtaga åtgärd beträffande person i åldern mellan aderton och tjuguet år dels, liksom enligt gällande rätt, om han befinnes vara hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt, dels ock om han eljest visat svår oart; som gemensam förutsättning skall i båda fallen gälla, att särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande. Med hänsyn till den uppräkningsom i 2 § 1 mom. barnavårdslagen göres av barnavårdsnämnds åligganden föreslås i propositionen en följdändring av detta lagrum.

Syftet med de föreslagna ändringarna i barnavårdslagen är att öka möjligheterna att tillrättaföra ungdom som hemfallit åt homosexuella vanor och särskilt att hindra att manlig ungdom hemfaller åt prostitution. Beträffande ungdom under 18 år ha de nuvarande bestämmelserna i barnavårdslagen — att barnavårdsnämnd har att vidtaga åtgärder mot barn under aderton år som befinnes så vanartat att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för dess tillrättaförande, ävensom mot barn under sexton år som på grund av föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet är i fara att bliva vanartat — ansetts vara tillfyllest för att möjliggöra ingripande i berörda syfte. I fråga om unga personer mellan aderton och tjuguet år har däremot det nuvarande stadgandet i 22 § d) barnavårdslagen, som för att ingripande skall kunna ske kräver hemfallenhet åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt, ansetts böra kompletteras. Då en person kan vara hemfallen åt homosexuella vanor, även om hans levnadssätt ej kan sägas vara »oordentligt, lättjefullt eller lastbart», har enligt förslaget därmed jämställts, att han eljest visat svår oart. Enligt propositionen avses med uttrycket »svår oart» även andra fall än dem, då homosexuella vanor föreligga; någon exemplifiering av sådana fall har dock icke lämnats, utan det utsäges endast, att stadgandet icke med fog kan befaras få en för vidsträckt tillämpning, emedan det även kräver, att särskilda åtgärder från samhällets sida äro erforderliga för vederbörandes tillrättaförande.

Det föreslagna tillägget till 22 § d) barnavårdslagen, som sålunda icke utslutande har avseende å ungdom som begått homosexuella handlingar, ger

anledning till övervägande, huruvida önskemålet att förebygga prostitution och annan sedeslöshet — homosexuell eller heterosexuell — samt annan asocialitet hos ungdom därigenom tillgodoses på tillfredsställande sätt eller om bättre garantier i detta hänseende kunna vinnas genom ytterligare omredigering av ifrågavarande stadgande.

Stadgandet i 22 § d) barnavårdslagen tillkom genom lagändring den 31 maj 1934, varigenom barnavårdslagens bestämmelser om skyddsuffost-ran och förebyggande åtgärder utsträcktes till ungdom i åldern 18—21 år. Redan vid stadgandets tillkomst ifrågasattes att giva detsamma en mera vidsträckt tillämplighet. Enligt det inom socialdepartementet upprättade förslag av år 1933, som låg till grund för propositionen (nr 212) till 1934 års lagtima riksdag, skulle det vara ett villkor för stadgandets tillämpning, att det asociala levnadssättet nått viss intensitet. Det fordrades nämligen att särskilda åtgärder från *samhällets sida* krävdes för vederbörandes tillrättaförande, varjämte uttrycket »hemfallen åt» åsyftade att från lagens tillämp-lighetsområde avskilja sådana fall, där det påtalade levnadssättet vore något mera tillfälligt. I sitt yttrande över förslaget anmärkte socialstyrelsen, att uttrycket »hemfallen åt» vore alltför restriktivt, enär det förutsatte ett sed-ligt förfall av den grad, att det präglade individens hela livsföring. Departementschefen förklarade, med anledning av vad socialstyrelsen anfört, att han övervägt att låta bestämmelsen få en något vidare omfattning, t. ex. genom att utbyta orden »hemfallen åt» mot »föra» men att han med hänsyn till innehållet i vissa yttranden stannat vid att utan ändring förorda bestäm-melsen i den sedermera antagna lydelsen.

1937 års lösdriverilagstiftningskommitté föreslog i en år 1938 utgiven »Promemoria jämte lagutkast angående åtgärder mot vissa sedeslösa m. m.» sådan ändring av 22 § d) barnavårdslagen, att lagrummet bleve tillämpligt i fråga om person mellan aderton och tjuguet år, som befundes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv och beträffande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävdes för hans tillrättaförande. I sin motive-ring till det föreslagna stadgandet anförde kommittén bl. a., att det vore ur principiell synpunkt förkastligt att uppskjuta samhällsåtgärder till dess en persons hela livsföring och därmed hans karaktär präglades av lastbarhet samt att garantier mot ingripande i oträngt mål förefunnnes i de rigorösa be-stämmelser, vilka omgärdade de stadganden i barnavårdslagen, som regle-rade villkoren för mera genomgripande åtgärder. Flertalet av de remiss-myndigheter, som hördes över utkastet, gav sin anslutning till kommitténs förslag i denna del, varvid från barnavårdshåll framhölls, att den nuvarande lydelsen av 22 § d) varit ett hinder för nämndernas ingripande i önskvärd utsträckning och varit ägnad att medföra, att det finge anstå så länge med behövligen åtgärder att resultatet äventyrades. Kommittén upptog därefter det föreslagna stadgandet i sitt slutliga betänkande med förslag till lag om arbetsfostran m. m. (SOU 1939: 25). Kommittén anförde i detta betänkande

ytterligare, att det nuvarande uttrycket »lastbart levnadssätt» enligt dess mening saknade tillbörlig pregnans. Vad som närmast åsyftats med detsamma hade uppenbarligen varit sexuell lösaktighet. Då uttrycket »vara hemfallen åt» i förslaget utbyts mot »befinnes föra», vilket skett i syfte att möjliggöra tidigare ingripande, syntes termen lastbar, vilken torde åsyfta ett tämligen höggradigt förfall, ej böra bibehållas. Jämväl i flertalet över detta betänkande inkomna yttranden tillstyrktes kommitténs ifrågavarande förslag, bl. a. av socialstyrelsen, som även föreslog att den ändrade lydelsen av 22 § d) barnavårdslagen skulle antagas utan avvaktan på att statsfinansiella skäl skulle medgiva definitiv lagstiftning i övrigt på grundval av kommitténs förslag.

De begränsade möjligheterna till ingripande enligt barnavårdslagen mot ungdom i åldern mellan aderton och tjuguet år ha framhållits av strafflagberedningen i dess den 30 maj 1942 avgivna promemoria med förslag till lag om eftergift av åtal mot minderåriga (SOU 1942: 28), som lagts till grund för proposition (nr 8) till innevarande riksdag med förslag till lag om eftergift av åtal mot vissa minderåriga, innebärande bl. a. att allmänt åtal må eftergivnas, när någon, som begått brott före aderton års ålder, omhändertages för skyddsuppfostran eller blir föremål för annan därmed jämförlig åtgärd. Beredningen, som i detta sammanhang icke föreslagit några ändringar i barnavårdslagen, har betonat, att om den brottslige icke omhändertagits för skyddsuppfostran, innan han fyllt aderton år, barnavårdsnämnden endast kan ingripa, därest han är hemfallen åt ett oordentligt, lättjefullt eller lastbart levnadssätt. Härtill torde enligt beredningen hänsyn böra tagas vid tillämpningen av åtalseftergift på så sätt, att eftergift i regel ej medgives mot den som är nära aderton år eller efter brottet uppnått nämnda ålder i andra fall än där den brottslige verkligen kan beräknas bliva omhändertagen för skyddsuppfostran, innan han fyllt aderton år eller uppfyller de strängare rekvisiten för omhändertagande efter nämnda åldersgräns. Socialstyrelsen har i sitt yttrande över förslaget uttalat att 22 § d) barnavårdslagen borde ändras i enlighet med lösdriverilagstiftningskommitténs ovannämnda förslag. Ungdomsvårdskommittén har i avgivet yttrande över beredningens förslag framhållit såsom stötande för rättskänslan, att en sjuttonåring, som företedde så grov vanart att skyddsuppfostran erfordrades, finge åtnjuta åtalseftergift, medan en annan sjuttonåring på grund av de anförda hänsynen måste åtalas och dömas av domstol. Departementschefen har i propositionen intagit den av beredningen hävdade ståndpunkten.

Även vid tillämpning av lagen den 22 juni 1939 om villkorlig dom, som trätt i kraft den 1 januari 1944, får avfattningen av 22 § d) barnavårdslagen en viss betydelse. Den befogenhet, som domstol enligt 8 § i denna lag äger att överlämna åt barnavårdsnämnd, att vidtaga åtgärd för den dömdes omhändertagande för skyddsuppfostran, torde nämligen med nuvarande ly-

delse av 22 § d) barnavårdslagen endast i mycket begränsad utsträckning kunna utnyttjas i fråga om personer som fyllt aderton år.

Det torde med skäl kunna göras gällande, att den av lösdriverilagstiftningskommittén föreslagna lydelsen av 22 § d) barnavårdslagen tillgodoser behovet av ökade möjligheter till ingripande mot ungdom i syfte att förebygga annan sedeslöshet än homosexuell prostitution på ett bättre sätt än det i propositionen nr 13 föreslagna tillägget, att ingripande skall kunna ske när vederbörande visat svår oart. Jämväl till förebyggande av annan asocialitet, bl. a. begynnande arbetsskygghet och tendenser till en oordnad vandel, som kunna leda till höggradigt socialt förfall eller till kriminalitet, torde kommitténs förslag öppna större möjligheter, varjämte dess genomförande, som av det ovan anförda framgår, skulle erhålla viss betydelse för tillämpningen av åtalseftergift och villkorlig dom.

Även för bekämpandet av homosexuella vanor torde ett genomförande av lösdriverilagstiftningskommitténs förslag vara av betydelse. Strafflagberedningen framhöll i sitt utlåtande med förslag till lagstiftning angående åtgärder mot homosexualitetens samhällsfarliga yttringar, vilket ligger till grund för propositionen, att det för att komma till rätta med den homosexuella prostitutionen från samhällets sida erfordrades ingripande åtgärder, ägnade att bekämpa den böjelse för parasitärt levnadssätt, som ligger till grund för prostitutionen eller skapats av densamma, och återföra vederbörande till ordnade levnadsförhållanden. Beredningen uttalade, att de personer det här gäller ofta icke äro konstitutionellt homosexuella utan bisexuella eller rent heterosexuella, vilka funnit tillmötesgående mot homosexuella mäns önskemål vara ett lättvindigt sätt att skaffa sig tillfälliga inkomster eller andra förmåner av olika slag. Omhändertagandet av dessa personer torde underlättas, om det kan ske på den grunden, att de befinnas föra ett sedeslöst liv. Uttrycket oart torde nämligen taga sikte framför allt på mera fast rotade egenskaper, låt vara att det icke kräves att dessa egenskaper kommit till uttryck på ett mera permanent sätt. Beträffande nu ifrågavarande kategorier torde det alltså vara av viss betydelse, att indikationen »hemfallen åt ett lastbart levnadssätt» utbytes mot »befinnes föra ett sedeslöst liv». Försiktigheten torde bjuda, att man även — särskilt med tanke på mera tillfälliga fall av homosexuell prostitution — upptager det i propositionen föreslagna tillägget, att ingripande kan ske, när vederbörande visat annan svår oart.

Ur rättssäkerhetssynpunkt torde det icke möta betänkligheter att frångå kravet på hemfallenhet åt ett asocialt levnadssätt för att ingripande enligt barnavårdslagen skall kunna ske mot personer, som uppnått aderton års ålder. Det må erinras, att stadgandet erhåller sin begränsning därigenom, att det även förutsätter, att särskilda åtgärder från samhällets sida skola krävas för vederbörandes tillrättaförande. Man torde ej heller behöva hysa farhågor för att ungdomsnämndernas prövning av de nya indikationerna

skall bliva mindre betryggande. Barnavårdens organisation har på senare tid avsevärt förstärkts genom att — vid sidan av fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna — barnavårdsombuden inordnats i den statliga barnavårdsinspektionen. Beträffande nu ifrågavarande åldersgrupp äger ungdomsnämnd för övrigt att självständigt fatta beslut endast om mindre ingripande hjälpåtgärder; beslut angående omhändertagande för skyddsuffostran skall alltid underställas länsstyrelsens prövning.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen måtte besluta, att 22 § d) barnavårdslagen skall erhålla den lydelsen, att barnavårdsnämnd har att vidtaga åtgärder beträffande person i åldern mellan aderton och tjuguet år, som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller eljest visat svår oart, ävensom i 2 § 1 mom. barnavårdslagen vidtaga den ändring, som härav betingas.

Stockholm den 22 januari 1944.

John Sandén.

Anna Sjöström-Bengtsson.